

Tilburg University

Review of the book *Filosofische wegwijzer*

Corbey, R.H.A.

Published in:
Tijdschrift voor Filosofie

Publication date:
1994

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Corbey, R. H. A. (1994). Review of the book *Filosofische wegwijzer*: Correspondentie van F.J.J. Buytendijk met Helmuth Plessner, H. Struyker Boudier, 1993. *Tijdschrift voor Filosofie*, 56, 154-156.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Filosofische wegwijzer. Correspondentie van F.J.J. Buytendijk met Helmuth Plessner, bezorgd door Henk STRUYKER BOUDIER. Zeist, Kerckebosch bv, 1993, 21,5 × 14, 200 p., f 34,50.

In 1924 was Helmuth Plessner vanuit Keulen enige maanden te gast bij F.J.J. Buytendijk aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, op een budget dat oorspronkelijk voor de aanschaf van een chimpansee bedoeld was. Samen deden zij bij die gelegenheid onderzoek naar expressie en waarneming van gemoedsbewegingen. Zij kenden elkaar via de afdeling Keulen van de Kant Gesellschaft, waarvan Max Scheler voorzitter was, en waarvoor Buytendijk in de jaren voordien regelmatig gesproken had. De contacten van dit „geleerde Dioscurenpaar” — aldus Plessner in zijn brief aan Buytendijk van 14 september 1957 — duurden voort tot aan Buytendijks dood in 1974, maar waren het meest intensief gedurende Plessners Groningse *Exil* vanaf 1934. Plessner was — met Scheler wellicht — de belangrijkste „filosofische wegwijzer” voor de jonge Buytendijk, een rol die Merleau-Ponty later zou overnemen (vgl. Plessners brief van 27 juni 1967).

Na eerder correspondentie van Buytendijk met Romano Guardini, Anton van Duinkerken, Ludwig Binswanger, Erich Wassman S.J., Erwin Strauss, Max Scheler, Viktor von Weizsäcker en C.F. von Weizsäcker te hebben bezorgd, heeft Henk Struyker Boudier thans ook diens decennialange relatie en dialoog met Helmuth Plessner gedocumenteerd, in een opnieuw fraaie en minutieus verzorgde uitgave. Het hier ontsloten materiaal bevindt zich in de Buytendijk Collectie van het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen.

De 120 pagina's correspondentie bieden, samen met Struyker Boudiers daaraan voorafgaande, heldere inleiding van 50 pagina's, een rijk en in vele opzichten gedetailleerd beeld van de ontwikkeling van de „klassieke” wijsgerige antropologie. Deze, onlosmakelijk verbonden met de naam van Max Scheler, had ook in het Nederlandse taalgebied veel invloed, blijkend onder meer uit de instelling van een aantal leerstoelen met die omschrijving. Niet voor niets komt Scheler, „de vliegende Hollander op de zee van het zijn” (Plessners brief van 30 augustus 1924) in de inleiding uitvoerig ter sprake.

Een, of misschien wel het thema van de zoöloog-filosoof Plessner en de fysioloog-filosoof Buytendijk was het „wezensverschil” tussen mens en dier, verbonden met de kwestie van de verhouding tussen filosofie en ervaringswetenschappen. Andere thema's, tevens inzet van een kritische receptie van ideeën van onder anderen H. Driesch, W. Köhler en J. von Uexküll, waren uitdrukkingsgedrag, lichamelijkeheid, en de relatie organisme-omgeving. De toonzetting was er een van fel, door fenomenologie en levensfilosofie geïnspireerd verzet tegen naturalisme en sciëntisme. „Filosofische wegwijzer” was ook de naam van het door Plessner met Buytendijk in 1925 opgericht wetenschappelijk periodiek *Philosophischer Anzeiger: Zeitschrift für die Zusammenarbeit von Philosophie und Einzelwissenschaft*, waarvan vier jaargangen verschenen zijn — een gecompliceerd zoveelste hoofdstuk in de even belangwekkende als spanningsvolle verhouding van de moderne filosofie tot de opbloeiende empirische wetenschappen.

Kerngedachten van Buytendijk zijn onder meer te vinden in zijn brief van 20 december 1923, die van 6 juli 1926, en in het nagelaten fragment op p. 62. Het verloop van beider persoonlijke betrekkingen, in woelige tijden, is precies te volgen. Op 27 oktober 1939 schrijft Buytendijk aan Plessner dat „onze vriendschapsband zo natuurlijk is, dat zij haast niet geobjectiveerd kan worden, zonder haar eigenlijke wezen in de beschouwing te verliezen”. In de brieven van 3 september 1946 en 24 mei 1951 (en vgl. die van 18 mei en 9 juni 1964) kan men lezen hoe door een kwestie in 1946 de betrekkingen tijdelijk ietwat bekoelen — maar zie ook Plessners bijdrage aan het Buytendijk-Festschrift van 1957, en zijn mooie brief bij gelegenheid van diens tachtigste verjaardag, geschreven op 29 april 1967.

Dit type van bronnenpublicaties biedt venstels op ontstaansgeschiedenis en oorspronkelijke intenties waardoor belangrijke teksten en theorieën vaak zeer verhelderd worden, getuige bijvoorbeeld Plessners brief van 19 februari 1933, die in één pennestreek de samenhang van zijn belangrijkste wijsgerig-antropologische publicaties, daarbij inbegrepen de latere, aangeeft.

Al met al vormt deze uitgave, met haar heldere inleiding en haar omvangrijke erg bruikbare notenapparaat, een welkome bijdrage aan de geschiedschrijving van de „filosofische antropologie” in striktere zin. In het Nederlandse taalgebied heeft deze aanvankelijk

terrein afgestaan aan Merleau-Ponty's — overigens zeer verwante, en wellicht tot op zekere hoogte door Plessner beïnvloede — optiek; recenter aan benaderingen van hermeneutische signatuur, in de lijn van Heidegger (vgl. p. 48-49) en Gadamer, of van Ricœur, dan wel aan Angelsaksisch georiënteerde *Philosophy of Mind*. De vaak naturalistische inslag van deze laatste draagt overigens weer bij aan de actualiteit van de „klassieke” wijsgerige antropologie, waarvoor de afwijzing van naturalistische posities welhaast constitutief was.

Toe te juichen is ook de nieuwe bijdrage aan de analyse van Plessners zo rijke, maar nog steeds onderbestudeerde antropologische en natuurfilosofische oeuvre (vgl. wat dit betreft ook het *Dilthey Jahrbuch* 7, 1990/1991). In kritische zin zijn slechts enkele kleinigheden te melden: de typografie van de inhoudsopgave werkt verwarrend, evenals Schelers nogal plotse optreden meteen aan het begin van Struyker Boudiers inleiding; en Schelers essay „Zur Idee des Menschen” van 1915 is wel nauwelijks een van zijn „vroegste geschriften” (p. 15).

R. CORBEY